

אזרחות פורטוגלית לצאצאי המגורשים מספרד ופורטוגל

זיו יוסף בן-דוד, עו"ד (רו"ח) *

- פרק א' – רקע היסטורי**..... 3
- 5..... איך פורטוגל קשורה ליוצאי ספרד?
- 7..... היהודים האנוסים
- פרק ב' – חוק השבות הפורטוגלי לצאצאי הגירוש מספרד ופורטוגל**..... 10
- 11..... נתוני אמת
- פרק ג' – זכויות וחובות באזרחות פורטוגלית**..... 13
- 13..... זכויות האזרחים
- 15..... העברת האזרחות לדורות הבאים
- 16..... העברת האזרחות לבני ובנות זוג משוואים או ידועים בציבור
- 18..... חובות האזרחים
- פרק ד' – איך מתבצע תהליך ההתאזרחות?**..... 20
- 20..... שלב 1 – השלב המהותי
- 21..... איך מוכיחים את הקשר לצאצאי הגירוש?
- 22..... ארצות המגורשים
- 22..... צריך להראות קשר משפחתי היסטורי לאחת מהמדינות לעיל
- 24..... שמות "ספרדיים"
- 25..... שפת הלידנו (ספניולית) ושפות נוספות
- 27..... מנהגים
- 28..... שלב 2 – השלב הפרוצדורלי
- 31..... שלב 3 – הגשת הבקשה לאזרחות לממשלת פורטוגל
- 33..... שלב 4 – השלב הפאסיבי
- פרק ד' – מעקב לאחר הגשת הבקשה לאזרחות**..... 36
- 36..... מערכת המעקב של משרד המשפטים הפורטוגלי
- פרק ה' – עלויות**..... 39
- 39..... עלויות חובה
- 41..... עלויות רשות
- פרק ו' – מסגרות הזמנים**..... 42
- 42..... שלב 1 – השלב המהותי
- 43..... שלב 2 – השלב הפרוצדורלי
- 43..... שלב 3 – הגשה
- 43..... שלב 4 – השלב הפאסיבי
- פרק ז' – אחרי קבלת האזרחות**..... 45
- 46..... איך מנצלים את הזכויות שבאזרחות הפורטוגלית?
- פרק ז' – אזרחות פורטוגלית, שאלות ותשובות**..... 47

(*) המאמר נכתב על-ידי זיו יוסף בן-דוד, עו"ד (רו"ח), שותף מייסד של משרד בן-דוד ושות' – משרד עורכי-דין, המתמחה בהוצאת אזרחויות פורטוגליות לצאצאי המגורשים מספרד ומפורטוגל מאז חודש ינואר 2016 ואילך.

זיו יוסף בן-דוד הוא אזרח פורטוגל בעצמו מכוח חוק זה מאז חודש דצמבר 2016 ויחד עם שותפיו הוא צבר ניסיון עשיר בתחום ומומחיות, לרבות ייעוץ לחברות ועורכי-דין אחרים, בישראל ובפורטוגל.

כל הזכויות הקשורות למסמך זה, הנתונים והמידע בו, שמורות בלעדית ללא יוצא דופן לעו"ד (רו"ח) זיו יוסף בן-דוד ואין לצלם, להעתיק, לפרסם, לצטט, לשעתק או לבצע כל פעולה שהיא ללא אישורו מראש ובכתב.

המידע המופיע במסמך זה אינו מהווה ייעוץ משפטי פרטני או המלצה ועל כן אין בשום פנים ואופן להסתמך על המידע במסמך זה.

פרק א' – רקע היסטורי

מאז חורבן ממלכת ישראל וממלכת יהודה לפני כ-2,000 שנים, יהודי העולם חיו בגלות כמעט מוחלטת במספר מוקדים עיקריים ברחבי העולם:

1. **יהדות המזרח** – היהודים התיישבו תחילה באזור בבל (בגדד של ימינו) ומשם התפזרו לכלל מדינות המזרח: עיראק, איראן, תימן, גיאורגיה (גרוזיה), ערב הסעודית, אזרבייז'אן, קזחסטאן, אפגניסטאן, הודו, סין, חבל כורדיסטאן וחבל בוכרה.
ישנם המאמינים כי יהדות תימן הגיעה במישרין מארץ ישראל לתימן ללא כל מעבר בבבל (אך לצורך אזרחות פורטוגלית, אין זה משנה).
2. **יהדות אשכנז** – היהודים התיישבו תחילה באזור גבול פולין וגרמניה ומשם התפזרו על פני כל אירופה הצפונית, ממזרח עד מערב: רוסיה, אוקראינה, בלארוס, ליטא, לטביה, מולדובה, רומניה, צ'כיה, סלובקיה, פולין, גרמניה, בלגיה, אוסטריה והולנד. חלק משמעותי מיהדות אשכנז היגר לבריטניה ולארצות-הברית במשך השנים לאור הרדיפות הדתיות.
3. **יהדות ספרד** – היהודים התיישבו בחצי האי האיברי (Iberian Peninsula) עד לגירושם בסוף המאה ה-15 (1492-1497) ולאחר מכן התפזרו ברחבי הים התיכון: לארצות הבלקן שבשליטת האימפריה העות'מנית (**טורקיה, יוון, בולגריה, יוגוסלביה ודרום רומניה**), למדינות המגרב בצפון אפריקה (**מרוקו, לוב, תוניסיה ואלג'יר**), למזרח התיכון (**מצרים, ארץ ישראל, סוריה ולבנון**) וחלקם הקטן למדינות נוספות (**הולנד, ברזיל, בריטניה, איטליה ודרום צרפת**). מגורשי פורטוגל שראו בעצמם "פורטוגלים מקוריים" היגרו לעיתים בקבוצות למדינות כגון הולנד, בריטניה וברזיל בעיקר;

4. יהדות אתיופיה – קהילת ביתא ישראל אשר הייתה מנותקת משאר קהילות היהודים בעולם עד להקמתה של מדינת ישראל.

עם תחילתה של הציונות בארץ ישראל היו כמעט אך ורק יהודים שהגיעו אליה לאחר גירוש ספרד ופורטוגל ושהו בארץ ישראל בחסות הסולטן העות'מני.

עם העליות הראשונות לארץ ישראל ועד לקום המדינה, נחצה היישוב היהודי לשניים: יהודי "היישוב הוותיק", שהיו ספרדים שהגיעו לאחר גירוש ספרד ופורטוגל, ויהודי "היישוב החדש" שהיו בעיקרם אשכנזים והגיעו בעליות הראשונות.

עם הקמתה של מדינת ישראל החל קיבוץ הגלויות ולמעשה כמעט כל קהילות היהודים ברחבי העולם נמחקו תוך שנים ספורות (במונחים היסטוריים). יהדות ברית המועצות, בעל כורחה, נאלצה להמתין לנפילת ברית-המועצות כדי לעלות לישראל ויהדות ארצות-הברית בשל המצב הכלכלי, הביטחוני והחברתי, לעולם לא השתתפה בקיבוץ הגלויות באופן רשמי.

חשוב לדעת ולזכור! היהודים במשך כל שנות ההיסטוריה התאפיינו בנדידות רבות וייתכן שפרטים או קבוצות קטנות מתפוצת יהדות אחת עברו לתפוצת יהדות אחרת – למשל שיהודים מגורשי ספרד הגיעו לתימן או לרוסיה.

לכן, ארצות המוצא המתוארות לעיל אינן סוף פסוק וייתכן שימצאו זכאים לאזרחות פורטוגלית, שהם צאצאי גירוש ספרד ופורטוגל, גם במדינות שלא נמנות על המדינות שקלטו את המגורשים.

במקרים שמדינות המוצא של המבקשים אינן מדינות מובהקות שקלטו את המגורשים, יש להוכיח בהוכחות אישיות ומשפחתיות את הקשר לגירוש.

איך פורטוגל קשורה ליוצאי ספרד?

המונח "ספרד" (Sepharad) במאה ה-15 (1400-1499) משמעותו 6 ממלכות נפרדות (אראגון, קסטיליה, נווארה, קטלוניה, לאון ופורטוגל) – כולן בתוך חצי האי האיברי, הנקרא בשם התנ"כי "ספרד" (ספר עובדיה, פרק א', פסוק כ').

עוד קודם למאה ה-15 היו 8 ממלכות נוספות שנכבשו על-ידי האימפריה המוסלמית – אנדלוסיה, אקסטרמדורה, מורסיה, ולנסיה, גליציה, לה מנצ'ה, מדריד ואסטוריאס – וכשחזרו לשליטה נוצרית (1107-1492) רובן חזרו לשליטת קסטיליה ואראגון.

סך הכל 14 ממלכות נפרדות שהפכו למדינה אחת גדולה – ספרד – ולמדינה "אחות" קטנה, פורטוגל.

צו אלהמברה - 1492

ב-1492 המלך פרננדו השני, מלך אראגון, והמלכה איזבלה הראשונה, מלכת קסטיליה, התחתנו לאור הברית שנכרתה בין הממלכות שעמדו בראשן.

צו הברית נחתם במצודת אלהמברה שבקרבת סביליה, ומכאן שמו.

בצו אלהמברה החליטו פרננדו ואיזבלה שתי החלטות חשובות:

1. לאחד בין כל הממלכות (חוץ מפורטוגל) וליצור מדינה אחת גדולה – Spain.

באותה עת, גם בעברית מתחילים לקרוא למדינה המאוחדת "ספרד", ואילו "פורטוגל" הפכה למדינה נפרדת ועצמאית בראשות המלך Dom Joao II (המלך ז'ואאו השני).

2. להכריז על ספרד כמדינה נוצרית-קתולית בה אין מקום לאף דת אחרת.

כתוצאה מכך, הוחלט למעשה לגרש את כל היהודים משטח ספרד, אלא אם יחליטו להתנצר.

כ-50% מהיהודים בחרו להתנצר מיד (כ-87,500 יהודים), אולם חלקם הגדול עשה זאת רק כלפי חוץ והמשיך לנהל חיים יהודיים בסתר.

ואילו 50% מהיהודים החליטו לעזוב את ספרד. מתוך העוזבים, כ-20% (17,500 יהודים) עברו לאיטליה וצרפת, וכ-80% (70,000 יהודים) עברו לפורטוגל השכנה.

לרוע מזלם של העוברים לפורטוגל, בחודש דצמבר 1496 נישא מלך פורטוגל, מנואל הראשון, לאיזבל, בתם של פרננדו ואיזבלה, במסגרת ברית עם ספרד, ובמסגרת הנישואים כפתה המלכה הצעירה על המלך לגרש את היהודים מפורטוגל – כפי שקרה בספרד כמה שנים לפני כן.

כך למעשה "מגורשי ספרד" הם גם "מגורשי פורטוגל"!

מעניין לדעת שמגורשי ספרד ופורטוגל (ב-1492 ו-1497) היו כמחצית בלבד מהיהודים במדינות אלה משום שקודם לכן נכפה על יהודים להמיר את דתם ולהתנצר במהלך האינקוויזיציה הספרדית (1391-1492).

מחקרים עדכניים מספרד שבחנו DNA של אלפי ספרדים ופורטוגלים נוצרים מצאו כי כ-20% מהם בעלי "דם יהודי" – וכ-40% באזור ליסבון.

היהודים האנוסים

יהדות פורטוגל היא קהילה שהייתה חלק מיהדות ספרד הגדולה דאז, וכמו כן הייתה לקהילה גדולה ומפוארת שהתקיימה באזור פורטוגל של היום. הידיעות הראשונות על ישיבת יהודים בפורטוגל הן מהמאה ה-12. במאה ה-13 המלך אפונסו השלישי, מלך פורטוגל, הקים חטיבה נפרדת בממשל ליהודים והוא ניסה לנצל את קשריהם הכלכליים הטובים לפיתוח פורטוגל.

בעת גירוש היהודים מספרד, חיו בפורטוגל כ-30,000 יהודים, בתוך אוכלוסייה של כמיליון תושבים. מגורשי ספרד שהיגרו לפורטוגל שינו את משקל היהודים באוכלוסייה בצורה משמעותית: ההערכה היא שהקהילה היהודית גדלה בכ-70,000 איש, עד לכ-10% מהאוכלוסייה הפורטוגזית.

כאמור ב-1497 מגורשים יהודי פורטוגל משטח המדינה. באותה תקופה החלה פורטוגל לעלות כמעצמה עולמית, והמלך מנואל הראשון היה מעוניין ביכולותיהם, בקשריהם ובכספם של היהודים שבממלכתו. בלחצם של מלכי ספרד ושל שרים בממלכתו הוציא לבסוף מנואל צו גירוש בדצמבר 1496, אך באמצעות שורה של פעולות הפך את הקערה על פיה: הטבלת יהודי פורטוגל לנצרות (1497), יחד עם חטיפת ילדים ושורה של הבטחות כלכליות, גרמה לרבים מהיהודים להישאר בפורטוגל, אם כי לא כיהודים.

המרתם הגורפת של יהודי פורטוגל לנצרות, בשונה מתהליך הארוך שעברו יהודי ספרד, הביאה לכך שרובם לא אימצו את הנצרות באמת ובתמים אלא המשיכו לשמור על יהדותם, בצורה כזו או אחרת, בסתר, כאנוסים.

באופן פורמלי לא נותרו יהודים בפורטוגל, אולם רבים מהיהודים שם, שחיו כאנוסים, שמרו בסתר על זהותם היהודית. רבים מהאנוסים בפורטוגל היגרו למרוקו, יוון (בעיקר סלוניקי), הולנד (בעיקר אמסטרדם), ברזיל והאימפריה העות'מאנית, וחזרו לדת היהדות.

עקב מספרם הקטן יותר הם היו ידועים פחות מיהודי ספרד.

האינקוויזיציה הסתיימה סופית בפורטוגל ובספרד רק בשנת 1821, ולמעשה רק לאחר מאות שנים החלו להתגורר באופן פורמלי יהודים בפורטוגל. במהלך המאה ה-19 (1820 ואילך) החלו להגר לפורטוגל יהודים רבים דוברי ספרדית וחכיתיה מצפון מרוקו, מקהילת טטואן, טנג'יר ומגיברלטר. בשנת 1892 זכתה הקהילה הספרדית - מרוקנית להכרה רשמית כקהילה.

כיום מעריכים שבפורטוגל כ-1,500 יהודים, אך במפקד לאומי שנערך שם רשמו עצמם כ-2,000 אזרחים כיהודים, כמובן שהמספרים מתעלמים מצאצאי היהודים האנוסים. רוב היהודים מתגוררים בליסבון.

חשוב לזכור, כי בגירוש ספרד (1492) כ-80% מהמגורשים בחרו להגיע לפורטוגל השכנה ורק לאחר מכן גורשו מפורטוגל (1497) והגיעו לארצות היעד (ובעיקר לאזור הבלקן וצפון אפריקה), כך שחלק הארי ממגורשי ספרד הם בעצם גם מגורשי פורטוגל!

אולם לצורך חוק השבות הפורטוגלי לצאצאי המגורשים אין חשיבות אם מדובר במגורשי ספרד או פורטוגל והחוק רואה את כולם בתור "ספרדים" (Sefaraditas).

בכל מקרה שהוא, חוק השבות הפורטוגלי לא מתיימר להתחקות אחרי 525 שנים של היסטוריה משפחתית והדרישה היא להראות זיקות בלבד שיכולות לקשור את מבקשי האזרחות לסממנים הקשורים למגורשים מספרד ומפורטוגל.

פרק ב' - חוק השבות הפורטוגלי לצאצאי הגירוש מספרד ופורטוגל

בשנת 2013 ממשלת ספרד החליטה להביע צער על הגירוש וחוקקה הוראת שעה (חוק זמני, מוגבל ל-4 שנים) שמאפשר ליהודים לחזור להיות אזרחים ספרדים.

לנוכח התנאים הקשים שנדרשו בכדי להגיש בקשה לאזרחות ספרדית – מבחן שפה, מבחן מורשת וחוקה, שהות בספרד ופגישה בפני נוטריון מקומי, שבועה למשפחת המלוכה ולחוקה הספרדית וכיוצא באלה – בשנת 2015 נקבעו הוראות מקלות להגשת בקשה לאזרחות ספרדית ותוקף החוק הוארך עד ל-30 בספטמבר 2019.

בחודש פברואר 2015 גם פורטוגל נטלה אחריות על הגירוש (באיחור "אופנתי" ההיסטוריה חזרה שנית) ותיקנה את חוק האזרחות באמצעות חוק שבות מיוחד כדי לאפשר ליהודים לחזור להיות אזרחי פורטוגל (Decreto-Lei n.º 30-A/2015).

יחד עם זאת, עקב כשלים בירוקרטיים החוק נכנס לתוקף רק בחודש אוקטובר 2015, ללא פרסום משמעותי.

במסגרת חוק השבות נקבעו 3 תנאים מרכזיים כדי לקבל את האזרחות:

1. החוק מיועד לבגירים בלבד – זהו תנאי טכני, ניתן להגיש בקשה לאזרחות לפי חוק זה אך ורק מגיל 18 ויותר.

2. החוק מיועד לאנשים ללא רבב פלילי – זהו תנאי טכני, ניתן לקבל את האזרחות לפי חוק זה אך ורק אם המבקש לא הורשע בשום עבירה שהעונש עליה בחוק הפורטוגלי או הישראלי הוא 3 שנות מאסר או יותר.

למרות ההיבט הטכני, ייתכן שגם מבקשי אזרחות בעלי עבר פלילי בעבירות קלות יותר עשויים להידחות לנוכח עברם הפלילי.

3. החוק מיועד לצאצאי המגורשים מספרד ופורטוגל – זהו תנאי מהותי, ניתן לקבל את האזרחות אם מצליחים לשכנע את ממשלת פורטוגל כי למבקש יש זיקות שמעידות כי הוא קשור היסטורית ותרבותית לגירוש ספרד ופורטוגל.

חשוב לציין, כי חוק השבות הפורטוגלי הוכנס לספר החוקים הפורטוגלי בתוך חוק האזרחות הכללי תחת סעיף 6.7.

המשמעות היא שכל הוראות חוק האזרחות הכללי ותקנות האזרחות חלים גם בקשר לחוק השבות הפורטוגלי ולכן חשוב להיות בקיאים ולהישאר מעודכנים בכל הוראות החוק והשינויים שחלים בהם כדי להצליח להנפיק אזרחויות בכל עת וללא קושי.

נתוני אמת

על-פי נתונים רשמיים שפורסמו בחודש אפריל 2020, מאז חקיקת החוק ועד 31 בדצמבר 2019, הוגשו 52,044 מבקשי אזרחות צאצאי מגורשים ו-9,520 מהם כבר קיבלו בפועל את האזרחות (רוב המבקשים מישראל וטורקיה).

בשנת 2015 הוגשו 466 מבקשי אזרחות (לא היו מבקשי אזרחות שאזרחותם אושרה באותה שנה);

בשנת 2016 הוגשו 5,100 מבקשי אזרחות ואזרחותם של 431 אושרה;

בשנת 2017 הוגשו 7,044 מבקשי אזרחות ואזרחותם של 1,730 אושרה;

בשנת 2018 הוגשו 13,782 מבקשי אזרחות ואזרחותם של 3,528 אושרה;

בשנת 2019 הוגשו 25,562 מבקשי אזרחות ואזרחותם של 3,632 אושרה.

סך הכל ממועד כריתת החוק ועד לתאריך 31 בדצמבר 2019 רק 52 בקשות נדחו באופן סופי על-ידי משרד המשפטים הפורטוגלי.

המגמה המשתקפת מהנתונים ברורה – בשנים 2015-2019 זרם מבקשי האזרחות צאצאי המגורשים מספרד ומפורטוגל התגבר בקצב משמעותי משנה לשנה וזאת על אף קצב אישורי האזרחויות האיטי יחסית.

מספר מבקשי האזרחות הממתינים עולה עם השנים אך לנוכח סיכויי ההצלחה האדירים (רק 52 דחיות מתוך 9,572 בקשות שהטיפול בהן הסתיים) מעיד על המשך המגמה גם בשנים הקרובות.

לנוחותכם, ראו טבלה מסכמת נכון לנתוני האמת עד ל-31 בדצמבר 2019:

שנה	מבקשים	שיעור השינוי	אושרו	שיעור השינוי
2015	466	-	0	-
2016	5,100	994.42%	431	-
2017	7,044	38.12%	1,730	301.39%
2018	13,872	96.93%	3,528	103.93%
2019	25,562	84.27%	3,632	23.54%
2020 (*חלקי)	10,332	21.26%	?	?

פרק ג' – זכויות וחובות באזרחות פורטוגלית

חשוב לציין - גם הזכויות וגם החובות מתחילים לחול רק מיום אישור האזרחות באופן סופי. לא ניתן לנצל את הזכויות ולא מוטלות חובות כל עוד האזרחות בתהליך או טרם התבקשה.

זכויות האזרחים

אזרחות פורטוגלית = אזרחות אירופאית מלאה!

בניגוד למדינות שהצטרפו מאוחר יותר לאיחוד האירופי דוגמת פולין, הונגריה ורומניה, להן לרוב זכויות פחותות ומגבלות.

האזרחות היא "תעודת ביטוח" לעתיד כלכלי למבקשים ולצאצאיהם.

מעבר לכל היתרונות שיקבל אזרח פורטוגלי שגר באירופה, גם מי שיבחר לגור במדינת ישראל יזכה ליתרונות רבים בשל האזרחות הכפולה בפורטוגל.

חשוב לדעת שלא מדובר בדרכון גרידא (שמאפשר לנוע בשם מדינה ממקום למקום) אלא באזרחות מלאה שמעניקה זכויות רבות.

אזרחות = זכויות מלאות של המדינה, לרבות זכויות סוציאליות, הוצאת דרכון, תושבות והצבעה בבחירות.

דרכון = תעודת מעבר, בשם מדינה, ממקום למקום, בלי שום זכות נוספת שנלווית לכך.

"חוק השבות הפורטוגלי" ליהודי ספרד ופורטוגל מעניק אזרחות מלאה ובין היתר את הזכויות הבאות:

(1) להתגורר בכל מדינות האיחוד האירופי דרך קבע ללא מגבלות או אישורים נוספים;

(2) לעבוד במדינות האיחוד האירופי ללא מגבלות או אישורים נוספים;

(3) מימון לימודים במוסדות האקדמיים הטובים בעולם במדינות האיחוד האירופי - בחלק מהמקרים לימודים אקדמיים חנם ובחלק מהמקרים הנחות משמעותיות. מדינות מסוימות ובהן פורטוגל מעניקות לעיתים גם דמי מחיה לסטודנטים;

(4) הצלחה עסקית - כאזרחי האיחוד קל יותר לנהל עסקים באירופה (חשבונות בנק, עסקאות, אישורים וכולי). הקלות משמעותיות בביצוע עסקים באירופה ובעולם, לרבות מענקי האיחוד האירופי;

(5) פתח לעשיית עסקים עם שווקים בהם ישראלים מתקשים עקב מכשולים פוליטיים להיכנס אליהם;

(6) רכישת נכסים (כולל נדל"ן) בפורטוגל וביתר האיחוד האירופי בקלות ובמימון מקסימלי;

(7) ביטול הצורך בויזה למרבית מדינות העולם, כולל אוסטרליה וארצות הברית! (בהן נדרשת ויזה אלקטרונית בלבד, מספר ימים בסמוך למועד הביקור) הדרכון הפורטוגלי דורג בשנת 2019 במקום ה-5 בחוזקתו בעולם;

(8) רמת חיים גבוהה לבוחרים להתגורר באירופה;

(9) שיעורי מס ומכס אטרקטיביים יחסית;

(10) העברת האזרחות לדורות הבאים (כמעט) ללא הגבלה;

(11) כחברה מלאה וקבועה באיחוד האירופי פורטוגל מעניקה את כל הזכויות הסוציאליות שמעניק האיחוד האירופי במקביל לאלו המוענקות מטעם המדינה!

מעבר לכל זה, ישנו מגוון רחב של הטבות וזכויות סוציאליות שממשלת פורטוגל מעניקה לאזרחיה, חוקים פנימיים בפורטוגל מיטיבים עם אזרחים על פני מי שאינו אזרח!

העברת האזרחות לדורות הבאים

חוק השבות הפורטוגלי ליהודים צאצאי המגורשים מספרד ופורטוגל משנת 2015, הוא חוק ייחודי שבו מתבקשת "שבות" (חזרה) למולדת פורטוגל ממנה גורשו בשנת 1497.

למעשה, מדובר בשער כניסה מיוחד ליהודים - "חוק השבות" ליהודי ספרד ופורטוגל.

היות שהחוק קובע את גיל 18 כגיל המינימלי לבקשת אזרחות, הרי שלגבי קטינים לא ניתן לקבל אזרחות לפי חוק זה, והם תלויים בהוריהם שיעשו את האזרחות כדי לאפשר להם לקבל את האזרחות בעצמם.

בחוק האזרחות הפורטוגלי הכללי (בלי קשר ליהודים) יש הבחנה בין צאצאים קטינים מתחת לגיל 18 לאזרח פורטוגלי, אשר היו קיימים בעת התאזרחותו (במהלך חייהם אחד מההורים הפך לאזרח פורטוגלי), לבין צאצאים קטינים

מתחת לגיל 18 לאזרח פורטוגלי אשר נולדו לאחר התאזרחותו (כבר בלידתם ההורה היה אזרח פורטוגלי).

אם בעת ההתאזרחות של אחד ההורים, הילדים היו קיימים, ניתן לבקש בעבורם אזרחות בהליך נפרד, לא אוטומטי אך מקוצר יחסית.

לגבי ילדים שבעת הגשת הבקשה לאזרחות בעבורם הם בני עד גיל 8, נדרשים מספר מסמכים סטנדרטיים והוכחת קשר אפקטיבי עכשווי מינימלי לפורטוגל.

לגבי ילדים שבעת הגשת הבקשה לאזרחות בעבורם הם בני מעל גיל 8, נדרש להוכיח כתנאי מהותי שלילדים יש הוכחת קשר אפקטיבי עכשווי מינימלי לפורטוגל – שליטה בשפה או לימוד השפה, חברות בקהילה פורטוגלית, השתתפות בארגונים חברתיים, ביקורים תכופים בפורטוגל וכן הלאה.

ילדים שנולדו לאחר התאזרחות אחד ההורים הם אוטומטית אזרחים ויש רק לבצע בעבורם רישום טכני.

העברת האזרחות לבני ובנות זוג נשואים או ידועים בציבור

לפי חוק האזרחות הפורטוגלי, אזרח פורטוגל יכול להגיש בקשה לאזרחות בעבור בן/בת זוג לאחר 3 שנות נישואים או לאחר שהוכיח כי הוא ידוע בציבור במשך למעלה מ-3 שנים.

בעת הגשת בקשה לאזרחות מכוח נישואים או ידיעה בציבור, נדרש להוכיח קשר אפקטיבי עכשווי של בן/בת הזוג לפורטוגל – בעלות על נכסים, בעלות על חשבון בנק, חברות בארגונים חברתיים, קשר משפחתי לפורטוגל, שליטה

בשפה או לימוד השפה, חברות בקהילה פורטוגלית, ביקורים תכופים בפורטוגל וכן הלאה.

בחודש נובמבר 2018, נכנס לתוקפו חוק "איחוד משפחות" (2/2018) אשר מקל את התנאים לקבלת אזרחות לבני/בנות זוג במקרים בהם קיים צאצא פורטוגלי משותף (למשל ילד שנולד אחרי קבלת האזרחות של ההורה והוא אוטומטית אזרח פורטוגלי, בכפוף לרישום טכני) ומעניק, הלכה למעשה, פטור מהוכחת קשר עכשווי אפקטיבי של בן/בת הזוג לפורטוגל.

כמו כן, חוק "איחוד משפחות" מאפשר לבני/בנות של אזרחים פורטוגלים המתגוררים דרך קבע בפורטוגל במשך שנתיים לקבל אזרחות פורטוגלית ללא הוכחת קשר אפקטיבי עכשווי לפורטוגל.

עם זאת, חוק "איחוד משפחות" לא קבע הוראות דומות של פטור מהוכחת קשר אפקטיבי עכשווי לפורטוגל בקשר לקטינים אשר נולדו בטרם הענקת האזרחות הפורטוגלית לאחד ההורים. ייתכן והוראות אלה ייושמו בכל זאת בדרך של מדיניות או פסיקה, אולם טרם ידוע על מקרים בהם היה ניסיון ליישם את הוראות חוק "איחוד משפחות" לגבי קטינים.

בתאריך 23 ביולי 2020, הצביע הפרלמנט הפורטוגלי בעד תיקון לחוק האזרחות שיאפשר לבני זוג נשואים הקלות נוספות בהגשת בקשה לאזרחות בן/בת זוג:

- (1) ככל שלזוג יש צאצא פורטוגלי משותף, אין צורך להמתין ל-3 שנות נישואים כדי להיות זכאים להגיש בקשת אזרחות לבן/בת הזוג;
- (2) ככל שזוג נשוי מעל 6 שנים ברציפות יחול, הלכה למעשה, פטור מהוכחת קשר עכשווי אפקטיבי של בן/בת הזוג לפורטוגל.

תיקון החוק כאמור צפוי להיכנס לתוקף לקראת סוף שנת 2020 לאחר השלמת כלל תהליכי החקיקה ופרסומו ברשומות של חוק האזרחות בנוסח המאוחד לאחר תיקונו.

חובות האזרחים

ידוע שבלי חובות אין זכויות.

נכון להיום, עיקרי החובות לאזרחי פורטוגל:

(1) צבא - נכון להיום, אין גיוס חובה בפורטוגל. יחד עם זאת, לכל אזרח בהגיעו לגיל 17 יש חובה להשתתף ביום המודעות לשירות בצבא פורטוגל. לאזרחים המתגוררים דרך קבע מחוץ לפורטוגל פתוחה האפשרות לבקש פטור מיום המודעות לשירות הצבאי או לבקש לתאם מועד מתאים אחר;

(2) מיסוי יחידים - באופן כללי המיסוי בפורטוגל ליחידים דומה לישראל, מיסוי על-פי תושבות. כל אימת שאינכם תושבי פורטוגל לא תחויבו בתשלום מיסים (בכפוף לחריגים כמו נכסים בפורטוגל או שירותים בפורטוגל);

(3) אמנת מס - ישראל חתומה על אמנה למניעת כפל מס עם פורטוגל. כך שאם שולם המס על הכנסה שחייבת במס בשתי המדינות תהיינה התחשבות ולא תצטרכו לשלם פעמיים את המס;

(4) מיסוי ירושות ומתנות - נכון להיום אין מיסוי על ירושות ומתנות בפורטוגל, אך מס בולים עשוי לחול על ירושות ומתנות;

(5) שיעורי המס - לרוב נמוכים מישראל.

חשוב לציין שחובות עשויות להשתנות בכל עת באמצעות חקיקה חדשה ולחול על כל האזרחים.

יחד עם זאת, אין כל צפי לשינויים כאלה, ותהליכים כאמור לוקחים שנים ארוכות (אם בכלל).

פרק ד' - איך מתבצע תהליך ההתאזרחות?

התהליך מורכב ממספר שלבים:

שלב 1 – השלב המהותי: לקבל תעודה מהקהילה היהודית בפורטוגל, שמאשרת כי המבקש צאצא של "מגורשי ספרד" או "מגורשי פורטוגל", לפי הוראות החוק.

שלב 2 – השלב הטכני-פרוצדורלי: הכנת תיק בקשה לאזרחות.

שלב 3 – הגשה: הגשת בקשת האזרחות למועצת הרישום המרכזית (Conservatoria dos Registros Centrais) בפורטוגל, שפועלת מטעם משרד המשפטים הפורטוגלי.

שלב 4 – השלב הפאסיבי: הליכים פנימיים לאישור האזרחות בתוך מועצת הרישום המרכזית הפורטוגלית ומשרד המשפטים הפורטוגלי.

כעת נפרט ונרחיב על כל שלב ושלב.

שלב 1 – השלב המהותי

שלב זה מתבצע מול הקהילה היהודית בפורטוגל – פורטו או ליסבון.

בשלב זה שולחים **בקשה מלאה** הכוללת מסמכים וחומר רקע משפחתי מלאים בעבור המבקשים, כולל מסמכים פרסונליים לכל בן משפחה, כדי להוכיח ולשכנע שהרקע ההיסטורי והתרבותי עומד בהוראות חוק השבות הפורטוגלי.

לצורך אישור הקהילה היהודית, נבחן בן משפחה אחד בלבד, אך האישור רלוונטי לכל המשפחה בכללותה, על-פי הוכחת קשר דם. כלומר, ברגע שכן

המשפחה הראשון זכאי לאישור, כך כל יתר המשפחה זכאית לאישור וללא הוכחת רקע משפחתי שוב!

האישור המתקבל מהקהילה היהודית הוא אישור מוצא – כי המוצא של המבקשים מתאים ועומד בהוראות חוק השבות הפורטוגלי.

אישור המוצא אינו תלוי בהוצאה של דורות קודמים (למשל, אין צורך שסבתא תוציא על מנת שהילדים או הנכדים יקבלו).

לאחר שמתקבל אישור עקרוני מהקהילה היהודית לכל המשפחה, ועל מנת לקבל את תעודות המוצא לכל בני המשפחה, נדרשים:

1. למלא טפסים של הקהילה היהודית לכל בן משפחה (טופס פרטים וטופס עץ משפחה);

2. לשלם אגרה לקהילה היהודית (250 אירו לכל אחד);

3. לשלוח את כל תיק המסמכים בדואר לקהילה היהודית לצרכי ארכיון.

איך מוכיחים את הקשר לצאצאי הגירוש?

בחקיקת חוק השבות הפורטוגלי, ממשלת פורטוגל התייחסה לעניין הוכחת הקשר ההיסטורי ופרסמה כי היא תבחן את הקשר ליהדות ספרד לפי זיקות מסוימות שמייחדות יהודים צאצאי הגירוש:

(1) ארצות המוצא (לאחר הגירוש ולפני עליה לישראל);

(2) שמות משפחה ושמות פרטיים "ספרדיים";

(3) שימוש בשפת הלדינו (ספניולית) ושפות נוספות;

(4) מנהגים.

כמובן שאין צורך בכל הזיקות אלא רק במה שבהישג יד.

גם אם אין חלק מהזיקות עדיין אפשר לקבל אזרחות!

נפרט כעת לגבי כולל קטגוריה וגם נביא דוגמות מתאימות.

ארצות המגורשים

לאחר הגירוש מספרד ופורטוגל, עברו היהודים לארצות הבלקן שבשליטת האימפריה העות'מנית (**טורקיה, יוון, בולגריה, יוגוסלביה ודרום רומניה**), למדינות המגרב בצפון אפריקה (**מרוקו, לוב, תוניסיה ואלג'יר**), למזרח התיכון (**מצרים, ארץ ישראל, סוריה ולבנון**) וחלקם הקטן למדינות נוספות (**הולנד, ברזיל, בריטניה, איטליה ודרום צרפת**). מגורשי פורטוגל שראו בעצמם "פורטוגלים מקוריים" היגרו לעיתים בקבוצות למדינות כגון הולנד, בריטניה וברזיל בעיקר.

צריך להראות קשר משפחתי היסטורי לאחת מהמדינות לעיל.

חשוב לציין! במשך כל ההיסטוריה יהודים נדדו ממקום למקום, וכך גם יהודי ספרד ופורטוגל המגורשים. לכן, גם אם הרקע המשפחתי אינו מהמדינות הללו, יהיה אפשר לקבל אזרחות אם ניתן יהיה לבסס קשר חזק לפי כל הקטגוריות האחרות.

לרוב נדרש לספק לקהילה היהודית גם אישור יהדות (תעודת נישואין, כתובה, ברית מילה, בר-מצווה וכולי).

דוגמות:

- מסמכים רשמיים ממדינות המוצא: תעודת זהות, תעודת לידה, מסמך רישום בקהילה היהודית המקומית, דרכון, רישיון נהיגה, ספר משפחה *Livret de Famille*, אישורי ביטוח לאומי, פנקס חיסונים, מסמכי אישור עלייה לישראל וכולי.

- מסמכים לא רשמיים ממדינות המוצא: תעודת בית-ספר, כרטיס סטודנט, תעודת סיום קורס, חשבונות, כרטיס רישום קרקע וכולי.

- מסמכים בעלי חזקת אותנטיות – מסמכים שיצרה המשפחה כמה שנים בטרם חקיקת חוק השבות הפורטוגלי (2015), למשל: עבודת שורשים לבית-ספר, אוטוביוגרפיה, ספרי זכרונות, ביקורי שורשים, אירועי איחוד משפחתי, מחקר גנאולוגי משפחתי וכולי.

- מסמכים רשמיים של מדינת ישראל (תמצית מרשם האוכלוסין, תעודת פטירה, מכתב רשמי) או של גורם בר-סמכא (חוקר היסטוריה, גינאולוג, רב קהילה "ספרדי" וכולי).

עד לא מזמן, היה ניתן לבצע בדיקת DNA להוכחת התאמה היסטורית של מבנה ה-DNA של המבקש למבנה ה-DNA שרלוונטי לצאצאי גירוש ספרד ופורטוגל. מסיבה שאינה ברורה, לאחרונה הפסיקו לקבל בדיקות DNA כראיות קבילות בתהליך.

שמות "ספרדיים"

חשוב לדעת כי בניגוד לספרד, שם פורסמה רשימה סגורה וחלקית ביותר, בפורטוגל אין אף רשימה של שמות שחייבים להיכלל בה על-מנת להיות זכאים לאזרחות!

ממשלת פורטוגל הטילה על מבקשי האזרחות להוכיח כי שם המשפחה נחשב כזה המזוהה עם צאצאי הגירוש ספרדי-פורטוגלי.

שמות משפחה יהודיים המצביעים על כך ששורשי המשפחה מגיעים עד ליהודים ממגורשי ספרד ופורטוגל הם למשל:

(א) שמות משפחה עבריים שלא עוברתו והיו במשפחות עוד בטרם עלייתם לארץ ישראל:

עובדיה, אלעזר, אברהם, בכור, גיגי, עוזיאל, זקן, בן זקן, קמחי, כספי, צדקה, מתתיה, בן-נעים, כהן, מימון, נחמיאס, שמש, חורש, סימנטוב;

(ב) שמות משפחה ספרדיים או פורטוגזים:

בטיטו, ניניו, דה שפינוזה, ד'זרעאלי, פרה, קלדרון, דה לנגה, דה פריס, דון יחיא, מאטוס;

(ג) שמות על שם ערים ספרדיות ופורטוגזיות:

סביליה, אגרנט, טולדו, טולדנו, קורדובה, קסורלה, קסלסי, סרגוסי, גרון, אבוקסיס, מויאל, אלבז, אלווס, אלפסי, מויאל, בלסיאנו, גורמזנו, מרציאנו וכולי;

(ד) שמות יהודיים ששרדו מהתקופה המוסלמית בספרד:

טוויל, בן טולילה, אלמוזנינו, ועקנין, אמסלם, אלגרנטי, אבן עזרא, אבודרהם, אלנקווה;

(ה) שמות שמתעדים עיסוק במקצוע:

תורג'מן (מתורגמן או מתוור), קנטור או אלמוזנינו (חזן), הררי (סוחר משי), חדד או חדידה (מסגר), דהן (מפיק שמן), בוקובזה (אופה), אלפנדרי (נגיד), בוסקילה (נושא מים), שטרית (חכם, מנהיג), פינטו (צבעי), אבוטבול (יצרן כלי נגינה);

מאפיינים נוספים של צאצאי מגורשי ספרד הם, לעתים קרובות, קריאת שמות פרטיים ספרדיים, כגון:

לגברים: ז'אק, פרסיאדו, איז'ו, מוריס, מואיז, איזק, וידאל.

לנשים: אלגרה, פאלומבה, קומפרדה, אסטריאה, סניורה, פורטונה, בלה.

חשוב לדעת! השמות נבחרים גם לכל הדורות הקודמים, כך שכל שאפשר למצוא מה היו השמות בדורות אלה – הם עוזרים להוכיח את הקשר!

שפת הלדינו (ספניולית) ושפות נוספות

בדומה ליידיש של יהודי אשכנז, גם היהודים הספרדים והפורטוגלים מצאו לעצמם שפה משותפת (שאינה שפת הקודש) על מנת לתקשר באופן ייחודי ולהבדיל מן הגויים.

השם לדינו, במובנו המקורי, המצומצם, קשור בתנ"ך ומשמעו לע"ז (לשון עם זר). במשך כ-450 שנה, עד מחצית המאה ה-19, נכתבה שפת הלדינו בכתב רש"י ולעיתים נכתבה הלדינו באותיות לטיניות או "כתב חצי קולמוס" שהיה מקובל בהרבה מקהילות הספרדים.

מעניין לדעת כי בהיותם בספרד היהודים לא דיברו לדינו, אלא את שפת הממלכה המקומית בה חיו עד הגירוש: קסטיליאנו בקסטיליה (הלדינו המוכרת ביותר כיום), קטלנית בקטלוניה, ארגונו בארגון וכך הלאה.

הלדינו התגבשה למעשה במשך השנים, אך לא בספרד או בפורטוגל, כך שמאות השנים בהם חיו היהודים מחוץ לחצי האי-האיברי (ספרד ופורטוגל) למעשה פיתחו את השפה בערוץ שונה מהלקסיקון, התחביר, הניבים הלשוניים, ההיגוי והמבטא, מילים וביטויים, אשר התפתחו אחרת בספרד ופורטוגל ונוצר פער כלשהו בין השפות למרות הדמיון הכביר.

כך למשל ללדינו נוספו במשך הדורות מילים ומונחים עבריים, וכן מילים מאוצר המילים של השפות במדינות בהן התגוררו: טורקית, ערבית, יוונית בולגרית ועוד.

מגורשי ספרד ופורטוגל שמרו בקנאות גם בארצות המקלט, לא רק את התרבות היהודית העשירה, אשר הגיעה לשיאה בספרד בימי תור הזהב, אלא גם את שפת הלדינו אשר ליוותה אותם במשך דורות רבים. כך למרות מאות שנות השהות בארצות המקלט נשמרה גם הלדינו כשפת אם של צאצאי המגורשים.

עם הקמת מדינת ישראל חל שינוי ומהפך. זהותם של יהודים צאצאי ספרד ופורטוגל נמוגה. הלדינו הייתה לא רק שפת היום יום אצל היהודים בפזורה

הספרדית, אלא גם השפה ששימשה לתפילה וללימוד תורה. ובהעדר הצורך בלדינו, כך הלך ופחת השימוש בה.

כיצד מוכיחים ידע בלדינו? בתהליך הוצאת האזרחות הפורטוגלית אין מבחני שפה.

ניתן להגיש מסמכים המוכיחים את קיומה של הלדינו בבית המשפחה כגון מכתבים, ספרים, סידור תפילה, גלויות, יומן אישי וכדומה.

כמו כן ניתן להגיש מסמכים דיגיטליים – סרטונים וקטעי שמע.

שפות זרות נוספות עשויות לסייע בתהליך הוצאת האזרחות הפורטוגלית, כך למשל צרפתית הייתה מדוברת במדינות צפון אפריקה ועשויה לחזק את הקשר ליהדות המגרב, איטלקית הייתה מדוברת בקרב יהודי איטליה ולוב והשפות המקומיות (יוונית, בולגרית, טורקית, מרוקאית, מצרית וכולי) מוכיחות כי המשפחה מקורה מאותה ארץ מוצא ולפיכך זיקתה ליהדות ספרד ופורטוגל במאות שנות גלות היא חזקה ביותר.

מנהגים

יהדות ספרד ופורטוגל שופעת במנהגים משותפים ועדתיים.

את המנהגים ניתן לחלק לשתי קבוצות: מנהגים שמקורם בדת היהודית על-פי נוסח הספרדים ומנהגים שמקורם בארצות המוצא ובתרבות.

בין המנהגים של יהודים ספרדים שמקורם בדת ניתן למנות הלכות חתונה (בעיקר בתקופת העומר), קיום תפילה בבתי-כנסת נפרדים (נוסח תפילה הספרדים), הלכות כשרות וכדומה.

בין המנהגים של יהודים ספרדים שמקורם בתרבות ניתן למנות את המסורת לקרוא את שמם של הילדים על שם ההורים (כך שנכד וסבא ונכדה וסבתא הם בעלי אותו שם), פיוטי עם, לבוש מסורתי, מאכלים, ביטויים וכדומה.

מנהגים שמקורם בארצות המוצא משתנים מעדה לעדה (יוונים ומרוקאים אינם מקיימים את אותה המסורת המקומית) אך עדיין יש בהם בכדי לסייע להוכחת הזיקות.

שלב 2 – השלב הפרוצדורלי

בשלב זה נכין תיק בקשה לאזרחות, לפי כל הכללים והדרישות של מועצת הרישום המרכזית.

מה צריך להיכלל בתיק הבקשה לאזרחות לכל אחד ואחת:

א) טופס בקשה לאזרחות – הטופס צריך להיות מלא בכל הפרטים של המבקש ולכלול את רשימת המסמכים המצורפים לבקשה.

את החתימה על הטופס צריך לאמת באימות קונסולרי או נוטריוני, או להגיש בפורטוגל:

אפשרות א' – בשגרירות פורטוגל, בהזמנת תור מראש, ניתן להגיע עם הטופס ועם דרכון (כתעודה מזהה) ולחתום מול אנשי הקונסוליה.

אפשרות ב' – מול נוטריון דובר פורטוגזית שיאמת את החתימה בפורטוגזית. על אימות החתימה הנוטריוני יש להחתים בית-משפט בחותמת אפוסטיל.

אפשרות ג' – בייפוי כח לעורכי-דין פורטוגליים אשר יחתמו בשם המבקשים. לפי אפשרות זו רק אותו עורך-דין פורטוגלי יוכל להגיש את הבקשה, יחד עם ייפוי הכוח.

אפשרות ד' – לטוס למועצת הרישום המרכזית בליסבון ולחתום מולם.

בטופס תיכלל הצהרה של המבקש:

1. לגבי הקשר שלו לצאצאי המגורשים;

2. לגבי מדינת הלידה שלו;

3. לגבי המדינות אשר הוא אזרח שלהן;

4. לגבי המדינות בהן הוא היה תושב, בין אם כזר ובין אם באשרה.

(ב) העתק מלא (כל העמודים) ומאומת של הדרכון – את האימות ניתן לעשות בשגרירות פורטוגל או אצל נוטריון דובר פורטוגזית שיאמת את הדרכון בפורטוגזית. על אימות הדרכון הנוטריוני יש להחתים בית משפט בחותמת אפוסטיל.

(ג) תעודת לידה – שהונפקה בחצי השנה האחרונה ומפרטת את פרטי הלידה של מבקש האזרחות לאחר החתמתה במשרד החוץ בחותמת אפוסטיל. לפי תקנה 51/2018, החל מתאריך 1 ביולי 2018 אם תעודת הלידה מונפקת במקורה באנגלית, צרפתית, ספרדית או פורטוגזית, אין צורך בתרגום של תעודות לפורטוגזית, אך ייתכן שהפקיד המטפל יבקש זאת, אם איננו שולט בשפה. אם תעודת הלידה לא הונפקה בשפות האלה, יש

לבצע תרגום נוטריוני לפורטוגזית ולהחתים את האישור הנוטריוני בבית משפט בחותמת אפוסטיל.

(ד) תעודת/תעודות מידע פלילי – המכונות תעודות יושר, כאשר ביום הגשת הבקשה לממשלת פורטוגל התעודות בתוקף – **90 ימים מיום הוצאתם, או תאריך תוקף אחר שכתוב עליהן במפורש.**

יש להביא תעודות יושר ממדינת הלידה, מדינות האזרחות ומדינות התושבות. אם מבקש נולד והתגורר תמיד רק במדינה אחת שהיא מדינת אזרחותו היחידה אז אותו מבקש יזדקק לתעודת יושר אחת בלבד.

אם תעודת היושר מופיעה במקורה באנגלית, צרפתית, ספרדית או פורטוגזית, לאחר החתמתה במשרד החוץ בחותמת אפוסטיל, אין צורך בתרגום (תקנה 51/2018, החל מתאריך 1 ביולי 2018).

אם תעודת היושר לא הונפקה בשפות האלה, יש לבצע תרגום נוטריוני לפורטוגזית ולהחתים את האישור הנוטריוני בבית משפט בחותמת אפוסטיל.

(ה) תעודת המוצא מהקהילה היהודית – שהתקבלה לאחר אישור הקהילה היהודית, תשלום האגרה לקהילה היהודית ושליחת המסמכים הנדרשים על ידי הקהילה היהודית.

(ו) עץ משפחה מהקהילה היהודית - שהתקבל לאחר אישור הקהילה היהודית, תשלום האגרה לקהילה היהודית ושליחת המסמכים הנדרשים על ידי הקהילה היהודית.

(ז) טופס חותמות בדרכון – זהו **טופס עזר בלבד** שבו יפורטו כל החותמות שמופיעות בהעתק הדרכון שמוגש, כולל פירוט של המדינות, תאריכי הכניסה, תאריכי היציאה והעמודים בדרכון בהם מופיעה כל חותמת. החל משלהי שנת 2019 טופס זה אינו נדרש על-ידי הרשויות בפורטוגל באופן גורף.

(ח) תעודה המעידה על שינוי שם / תעודה המעידה על בחירת שם / תמצית מרשם האוכלוסין מורחבת – **רק** אם שם המבקש שונה מכפי שכתוב בתעודת הלידה, יש להביא מסמך המאשר את שינוי השמות מהלידה ועד לשם הנוכחי. אם מדובר בשינוי אחד בלבד, ניתן להביא תעודת שינוי/בחירת שם. אם מדובר בשני שינויים ומעלה, יש להביא תמצית מרשם האוכלוסין מורחבת.

היות שמשרד הפנים הישראלי מנפיק את תעודת שינוי/בחירת השם ואת תמצית מרשם האוכלוסין בעברית בלבד, יש חובה לבצע תרגום נוטריוני לפורטוגזית ולהחתים את האישור הנוטריוני בבית משפט בחותמת אפוסטיל.

(ט) טופס הצהרה על תושבות – זהו **טופס עזר בלבד** שבו מצהיר המבקש מאז לידתו ועד ליום הגשת הבקשה באיזה מדינות הוא שהה לתקופות משמעותיות (נהוג לכתוב כל תקופה שעולה על 3 חודשים ברציפות באותה מדינה).

שלב 3 – הגשת הבקשה לאזרחות לממשלת פורטוגל

ניתן להגיש את תיק הבקשה המלא לתחנת הקונסרבטוריה בליסבון והחל מחודש יוני 2018 גם בתחנת הקונסרבטוריה בפורטו.

את ההגשה ניתן לבצע באמצעות כל אחת מן האפשרויות הבאות:

1. עורך-דין פורטוגלי – יגיש את הבקשה עם יפוי כח פיזית למשרדי הממשלה. בשלב זה יתקבל מספר תיק האזרחות. לאחרונה אושר להעלות מסמכים סרוקים דרך כרטיס חכם של עורכי-דין פורטוגלים, אך נדרש בסמוך לכך למסור את המסמכים פיזית;

2. הגשה עצמאית – המבקש טס לפורטוגל ומגיש בעצמו (או ביפוי כח לאדם אחר). בשלב זה יתקבל מספר תיק האזרחות;

3. שליחות משפטית – מסירת תיק הבקשה באמצעות חברת שליחויות בשירות אקספרס. בשלב זה לא יתקבל מספר תיק האזרחות, אלא רק לאחר כשבוע ימים בלבד. יצוין כי לא ניתן להגיש לתחנה בפורטוגל בשליחות משפטית ונדרשת נוכחות פיזית של המבקש או של מיופה כוחו להגשת הבקשה בתחנה זו.

חשוב מאוד! תהליך האזרחות לא מושפע מדרך ההגשה. בכל מקרה הטיפול בבקשה יתחיל באופן כרונולוגי מהמועד שבו הבקשה מגיעה לממשלת פורטוגל.

ניתוב הבקשות לתחנות קונסרבטוריה ברחבי פורטוגל

החל מתאריך 15 באפריל 2019, בקשות שהוגשו בתחנת ליסבון החל מתאריך 1 ביולי 2018 ואילך מנותבות לתחנות קונסרבטוריה ברחבי פורטוגל והאיים האזוריים (כגון מדיירה, פונצ'ל וכדומה) וזאת על מנת להקל את העומסים הכבדים שנוצרו בטיפול בבקשות אזרחות של יהודים צאצאים למגורשים מספרד ופורטוגל.

בקשות המוגשות בתחנת הקונסרבטוריה בפורטו לא ינותבו ויטופלו אך ורק בתחנת פורטו.

הטיפול בתחנות הקונסרבטוריה הנוספות צפוי לקצר משמעותית את זמני הטיפול, אולם ייתכן כי לנוכח חוסר הניסיון של הפקידים המטפלים בתחנות אלה יידרש זמן נוסף לבקשות המטופלות בתחנות אלה עד להתמקצעות הפקידים באופן מוחלט.

שלב 4 – השלב הפאסיבי

בשלב זה ממשלת פורטוגל מבצעת תהליכים פנימיים לבדיקת בקשת האזרחות ואישור האזרחות.

בדרך כלל השלבים הם:

1. חשבונות – בדיקה כי שולמה האגרה כדין;
2. סיווג – מחלקת הסיווג תבדוק מהי הבקשה הנדרשת ותעביר למחלקה הנכונה;
3. קבלה – מחלקת הקבלה תבדוק שהתיק כולל את כל המסמכים הנדרשים (בלי לבדוק את תוכנם), תסרוק את המסמכים למערכת ותכין אותם לקראת אנליזה ותיתן מספר מעקב לתיק (אם טרם ניתן);
4. אנליזה – מחלקת אנליזה תבצע בדיקה מקיפה של התיק ועמידה בכל דרישות החוק. זהו השלב החשוב ביותר ובמהלכו ייתכנו דרישות נוספות מהמבקש כדי להשלים את תהליך ההתאזרחות;

5. בדיקת רישום פלילי – מתבצעת בדיקה מקיפה וישירה מול רשויות האכיפה הפורטוגליות, האירופיות והבין-לאומיות להיעדר רישומים פליליים של מבקשי האזרחות;

6. חוות דעת משפטית – עם סיום האנליזה, תוכן חוות דעת משפטית שמהווה תקציר של התיק אשר תוגש לשרת המשפטים הפורטוגלית יחד עם התיק לקראת הכרעה בבקשה, לאשר או לדחות;

7. וועדה מייעצת – במקרים מסוימים שחוות הדעת אינה חד-משמעית, התיק עשוי לעבור לבדיקה של וועדה מייעצת לשרת המשפטים הפורטוגלית, אשר מנויים בה מומחים משפטיים והיסטוריונים, שתבדוק לעומק את הראיות והאם אפשר להעניק את האזרחות;

8. אישור שרת המשפטים הפורטוגלית – שרת המשפטים הפורטוגלית היא הסמכות העליונה להכריע האם לאשר או לדחות את בקשת האזרחות. מיד לאחר ששרת המשפטים הפורטוגלית חותמת על אישור בקשת האזרחות, המבקש הופך סופית לאזרח!

9. רישום – האזרחים החדשים נרשמים בכל המערכות הרלוונטיות של המדינה (ביקורת גבולות, ספר מצביעים, ביטוח לאומי, מרשם האוכלוסין וכולי);

10. הנפקת תעודת רישום לידה – עם סיום תהליך הרישום, יירשם המבקש גם בספר הלידות הפורטוגלי בו כתובים כל אזרחי פורטוגל מאז ומעולם, ולאחר מכן תונפק תעודת רישום לידה שתישלח למבקש יחד עם מכתב רשמי שתהליך ההתאזרחות הסתיים בהצלחה.

לעיתים מבקשי האזרחות לא מקבלים תעודת רישום לידה, אך נמסר להם כי תהליך הרישום הסתיים. במקרים אלה, ניתן על סמך הרישום במערכות SIRIC (מערכת הרישום) לקבל את תעודת הזהות הפורטוגלית והדרכון הפורטוגלי גם ללא תעודת רישום הלידה.

החל מחודש ינואר 2020, ועל מנת להתמודד עם העומסים הכבדים של בקשות אזרחות שאושרו וממתינות לרישום במערכת SIRIC, מבוצעים אחת לחודש ניתובים מתחנות ליסבון ופורטו גם בשלב הרישום לתחנות אחרות אשר יבצעו את הרישום בפועל.

פרק ד' – מעקב לאחר הגשת הבקשה לאזרחות

לאחר הגשה מוצלחת של בקשת האזרחות, אין צורך לבצע שום פעולה נוספת, אלא אם מתקבל מכתב רשמי מממשלת פורטוגל שמבקש מסמכים נוספים או הבהרות.

יחד עם זאת, לאור תקופת הזמנים הניכרת, ניתן לבצע מעקב ב-3 דרכים:

1. **ייצוג על-ידי עורך-דין פורטוגלי** – מתן יפוי כח ושימוש בגורם מקומי שיבצע מעקב שוטף אחרי בקשת האזרחות ויהווה כתובת בכל עת לכל צורך;

2. **מענה טלפוני** – רק המבקש יוכל להתקשר ולקבל מידע אישי לגבי השלב שבו נמצא תהליך ההתאזרחות שלו. כל התקשורת היא בפורטוגזית בלבד ולכן קשה מאוד לדבר ולהבין. לעיתים, יש חוסר הקפדה על נוהל זה וגם גורמים בלתי מורשים מקבלים מידע (וגובים על כך תשלום);

3. **מענה אלקטרוני** – ניתן להתכתב עם ממשלת פורטוגל באמצעות מיילים ששולח המבקש או מיופה כוחו. שפת התקשורת היא פורטוגזית בלבד, אך ניתן להשתמש במתרגמים כמו Google Translate ולנסח בהתאם.

מערכת המעקב של משרד המשפטים הפורטוגלי

בתאריך 7 ביוני 2019, משרד המשפטים הפורטוגלי השיק מערכת מקוונת לבדיקה ומעקב אחרי תהליכי התאזרחות פורטוגליים, לכלל מבקשי האזרחות.

כדי להיכנס למערכת, נדרש לקבל קוד גישה בן 12 ספרות אשר מוזן במערכת ומעניק גישה לצפייה בסטטוס הטיפול בבקשת האזרחות.

את קוד הגישה יכולים לקבל אך ורק מבקש האזרחות או עורך-דין מיופה כוחו.
המערכת עדיין נמצאת בשלבי ניסוי ("בטא").

המערכת מפרטת באמצעות 7 שלבים פשוטים את מצב הטיפול בבקשה על אף שבתוך כל שלב עשויים להתבצע מספר פעולות גם יחד. כמו כן, המערכת לא מפרטת את מועד העדכון האחרון או מאפשרת גישה לעיין במסמכים מסוימים בתיק כגון מכתבים שנשלחו מטעם משרד המשפטים הפורטוגלי או הקונסרבטוריה למבקשי האזרחות.

כאשר שלב צבוע בצבע **אדום** המשמעות היא שהשלב בעיצומו; כאשר שלב צבוע בצבע **צהוב** המשמעות היא שנשלח מכתב אל מבקש האזרחות/בא כוחו להשלמה/תיקון/הבהרה של חוסר/טעות/בירור. כאשר שלב צבוע בצבע **ירוק** המשמעות היא שהשלב הסתיים.

חשוב להדגיש כי השימוש במערכת המעקב של משרד המשפטים הפורטוגלי לא חסם את האפשרות לפנות לקונסרבטוריה בכל אחת מהדרכים המנויות לעיל.

בחודש יולי 2020, נוספה למערכת המעקב הודעה כי תהליכי אזרחות צפויים להתמשך בין 24-29 חודשים לכל התהליך כולו, החל ממועד ההגשה של הבקשה לקונסרבטוריה.

שבעת השלבים במערכת הם כדלקמן:

שלב 1 – קליטה (Foi Recebido) – הבקשה התקבלה במשרדי הקונסרבטוריה ונפתח תיק;

שלב 2 – רישום (Foi Registrado) – סריקת המסמכים והכנת התיק לבדיקה וטיפול;

שלב 3 – התייעצויות עם גורמים חיצוניים (Aguarda Consultas) – בדיקות רקע פליליות מול גורמים פורטוגלים, אירופים ובינלאומיים, ובהם משטרת פורטוגל (PJ), רשות הגבולות וההגירה (SEF), מערכת בתי המשפט הפורטוגלית (DGAJ), המשטרה האירופית (EuroPol), המשטרה הבינלאומית (InterPol) וכיוצא באלה.

שלב 4 – אימות מסמכים (Verificação documentos) – ניתוח ראשוני וטכני של המסמכים שהוגשו בתיק האזרחות לבדיקת שלמות, נכונות ועמידה בדרישות הטכניות של המסמכים ואימותם המשפטי. במקרים של חוסר/טעות/הבהרה תתבצע התכתבות עם מבקש האזרחות או בא-כוחו כדי להבהיר/לתקן/להשלים את הנדרש.

שלב 5 – ניתוח הבקשה (Análise pedido) – בדיקה מעמיקה של עמידה בתנאים המשפטיים למתן אזרחות והכנת חוות דעת מסכמת של תהליך האזרחות לקראת אישורה הסופי.

שלב 6 – שיגור החלטה (Despacho) – החלטה על-ידי שרת המשפטים והמוסמכים על-ידה האם להעניק אזרחות או לא.

שלב 7 – רישום סופי (Terminado) – רישום האזרח הפורטוגלי החדש במרשם האזרחי של פורטוגל וגניזת תיק בקשת האזרחות לארכיון.

פרק ה' – עלויות

"עולה עולה לנו, כמה זה עולה לנו?"

כמה באמת עולה אזרחות פורטוגלית לצאצאי המגורשים מספרד ופורטוגל? מהן האפשרויות להגשת בקשה תקינה לקבלת אזרחות פורטוגלית?

עלויות חובה

1. אגרה לקהילה היהודית – בחודש מאי 2019 הקהילה היהודית בפורטוגל קבעה כי האגרה תהיה 250 אירו לכל בן משפחה, ללא כל הבדל אם מדובר בבן משפחה ראשון או מצטרף (עד אז היה תעריף האגרה 500 אירו לבן המשפחה הראשון ו-250 אירו לכל בן משפחה מצטרף). כאמור, לאחר שבן משפחה אחד נבדק ומקבל אישור עקרוני מהקהילה היהודית, כל בני משפחתו שיש עמם קשר דם והם בגירים זכאים להצטרף אוטומטית ולקבל גם כן את האישור;

2. אפוסטיל - 35 ₪ לכל מסמך / אישור נוטריוני;

3. הנפקת תעודת יושר – הזמנת התעודה ממשטרת ישראל היא חינמית, באמצעות מערכת ההזדהות הממשלתית, אך משיכת תעודת היושר משגרירות פורטוגל עולה 41 ₪. ניתן לשלוח את תעודת היושר לכתובת בפורטוגל (למשל של עורך-דין פורטוגלי) ולהימנע ממשיכת תעודת היושר משגרירות פורטוגל ומהעלות בצידה;

4. שירותים קונסולריים / שירותים נוטריוניים - תשלומים שמשולמים במישרין לשגרירות פורטוגל או לנוטריון בעבור אימות חתימה, אימות דרכון ותרגומים. אימות חתימה בשגרירות – 62 ₪, אימות דרכון בשגרירות – 277

עם לדרכון רגיל ו-450 ₪ לדרכון עסקי. העלויות של הנוטריונים הם לפי תקנות משרד המשפטים ועשויות להשתנות בין הנוטריונים ולפי המסמך המבוקש (לרוב יהיה יקר יותר מאשר בשגרירות). מאז חודש ינואר 2018, שגרירות פורטוגל בתל-אביב לא מספקת שירותי תרגום;

5. תרגום נוטריוני של מסמכים – אם המסמכים לא הונפקו במקור בפורטוגזית, אנגלית, ספרדית או צרפתית. במקרים מסוימים לפי תקנות 51/2018 הרשות בפורטוגל עשויה לבקש תרגום לפורטוגזית גם במקרים שכן. עלות התרגום היא לפי סוג המסמך ומספר המילים בו, ובהתאם לתעריפים שקבע משרד המשפטים הישראלי. בממוצע כ-400-600 ₪ לתעודת לידה / תעודת יושר / תעודת שינוי שם, וכ-600-900 ₪ לתמצית מרשם אוכלוסין / תעודת נישואין. כמו כן, ניתן לתרגם בפורטוגל על-ידי מתרגמים מוסמכים וזאת בדרך כלל בתעריפים נמוכים יותר וללא צורך בחותמת אפוסטיל על מסמכי התרגום;

6. שליחויות ושירותי דואר – באופן ממוצע כ-250 ₪ לכל אדם;

7. אגרה לממשלת פורטוגל - 250 אירו לאדם. את התשלום משלמים בכרטיס אשראי בין-לאומי בתוספת 8 אירו עמלות לחברת כרטיסי האשראי, או במזומן בפורטוגל בעת הגשת הבקשה לאזרחות;

8. הגשה לממשלת פורטוגל – ניתן לייפות את כוחו של אחר (לרוב עורך-דין פורטוגלי שיגבה מאות אירו על השירות) או לשלוח בדואר שליחים אקספרס מיוחד (24 שעות) בעלות נמוכה יחסית של 130-150 ₪.

לסיכום, עלויות החובה מסתכמות בכ-550 אירו אגרות לקהילה היהודית ולממשלת פורטוגל (כולל עמלות), וכ-850 ₪ עלויות בישראל. בסך הכל, כ-3,100 ₪ (לפי שער חליפין אירו/שקל של 4.02 ₪ לכל אירו).

עלויות רשות

- א. הגשה עם עורך-דין פורטוגלי – תלוי בתעריף שמבקש עורך הדין הפורטוגלי. טווח המחירים עשוי לנוע בין 800 אירו לכל מבקש, לבין 200 אירו לכל מבקש;
- ב. אשרור מסמכים בשגרירות – 123 ₪ בעבור כל מסמך. כאמור זו עלות מיותרת ולא נדרשת, אך לעיתים מבקשים רוצים להרגיש בטוחים ולכן דורשים זאת, על אף שאין צורך;
- ג. מענה טלפוני מול ממשלת פורטוגל – ישנם גורמים שגובים 20-40 אירו לכל שיחת טלפון;
- ד. תרגומים נוטריוניים – ראה לעיל. בהתאם לתקנות משרד המשפטים.

פרק ו' – מסגרות הזמנים

תהליך ההתאזרחות בפורטוגל אורך בממוצע 18-24 חודשים, מתחילתו ועד סופו.

חשוב לציין שאף אחת מהרשויות בישראל או בפורטוגל מתחייבים להצלחה או לזמנים, וייתכנו שינויים קיצוניים בכל שלב ושלב.

למרות זאת, מאז חקיקת חוק השבות הפורטוגלי בשנת 2015 ולאחר הגשת מאות בקשות לאזרחות והפיכת מאות אנשים בישראל וברחבי העולם לאזרחי פורטוגל, אנו יודעים לתאר את הזמנים הממוצעים (היסטורית) של כל שלב ושלב על פי ניסיוננו העשיר.

שלב 1 – השלב המהותי

איסוף חומרים – תלוי בכל מבקש. ניתן גם להיעזר בשירותים חיצוניים שמאריכים את לוחות הזמנים (כגון הארכיון הציוני, בית התפוצות, גינאולוג וכולי).

הכנת בקשה לקהילה היהודית – כחודש.

אישור הקהילה היהודית – כ-1-3 ימים (למעט תקופות מועדים וחגים יהודים ופורטוגליים).

תשלום אגרה לקהילה היהודית – תוך 1-3 ימים (למעט תקופות מועדים וחגים יהודים ופורטוגליים).

קבלת תעודות המוצא מהקהילה היהודית – כשבוע להכנת המסמכים וכ-4-6 שבועות לקבלת התעודות.

שלב 2 – השלב הפרוצדורלי

הכנת טופס בקשה לאזרחות – תוך שעה.

תור בשגרירות לאימות חתימה ואימות דרכון – כ-5-9 חודשים.

תור לנוטריון – תוך 1-3 ימים.

הוצאת תעודות מרשות האוכלוסין/משרד הפנים – בלשכות משרד הפנים באותו יום או בהזמנה באינטרנט תוך 14-21 ימים.

הוצאת תעודת יושר – כ-3-4 שבועות.

אפוסטיל משרד החוץ – תוך 14-21 ימים, או בשליחות מיוחדת תוך 1-3 ימים.

אפוסטיל בית משפט – תוך 1-3 ימים.

טופס חותמות – תוך שעה.

טופס הצהרת תושבות – תוך שעה.

שלב 3 - הגשה

תשלום אגרת ממשלה – תוך שעה.

הגשה באמצעות עורך-דין פורטוגלי – תוך 2-7 ימים.

הגשה באמצעות שליחות משפטית – תוך 1-3 ימים.

שלב 4 – השלב הפאסיבי

סיווג וקבלה – כ-6-18 חודשים.

אנליזה – כ-3-6 חודשים.

חוות דעת – כ-1-3 חודשים.

וועדה מייעצת – כ-1-3 חודשים.

אישור שרת המשפטים הפורטוגלית – כ-2-3 חודשים.

רישום – עד לחודש נובמבר 2018 התהליך היה אורך כ-2-5 חודשים. מאז אנו עדים לזמנים ארוכים של הרישום כ-6-12 חודשים לכל הפחות.

לאחרונה נערכו ניסיונות ליישם רפורמות בתהליך הרישום ולקצר את הזמנים כפי שהיה בעבר, באמצעות ניתובים לתחנות אחרות בשלב רישום האזרחות, אך ניתובים אלה הצליחו במקומות מסוימים בלבד בעוד במקומות אחרים הזמנים התארכו.

הנפקת תעודת רישום לידה – כחודש, אולם ניתן להנפיק העתק דיגיטלי בתוך יום עסקים אחד בתמורה ל-10 אירו בלבד.

פרק ז' – אחרי קבלת האזרחות

תהליך ההתאזרחות הסתיים בהצלחה ובידי המבקש מכתב רשמי שהתהליך הצליח ותעודת רישום הלידה.

לאחר שהסתיים תהליך הרישום, ניתן לגשת ולהנפיק תעודת זהות פורטוגלית ודרכון פורטוגלי.

כדי לקבל תעודת זהות פורטוגלית לראשונה, על האזרחים לפנות לקונסוליה במדינת תושבותם ולהזמין תור להנפקת תעודת זהות או להגיע למשרדי המשפטים בפורטוגל ולבקש הנפקת תעודת זהות פורטוגלית ללא תיאום תור מראש. בשגרירות פורטוגל בישראל התורים ארוכים מאוד, כשנה וחצי לכל תור, ובפורטוגל נדרשת חובת נוכחות פיזית של המבקש והתהליך מהיר ומתבצע תוך כמה ימים ספורים בלבד.

רק לאחר קבלת תעודת הזהות הפורטוגלית תתאפשר הנפקת דרכון פורטוגלי לראשונה, הן במשרדי המשפטים בפורטוגל או בקונסוליה במדינת התושבות.

הן תעודת הזהות הפורטוגלית והן הדרכון הפורטוגלי, המונפקים לראשונה לאזרחים, ניתנים לתקופה של 5 שנים בלבד.

את תעודת הזהות הפורטוגלית יש להפעיל עם קוד שנשלח לכתובת הרשומה (או נמסר במקום, אם תעודת הזהות הפורטוגלית הונפקה בפורטוגל). ללא הפעלת תעודת הזהות הפורטוגלית לא ניתן להנפיק דרכון פורטוגלי או לקבל הטבות מכח האזרחות הפורטוגלית.

כמו כן, לאחר הנפקת תעודת הזהות הפורטוגלית ניתן לבקש להנפיק מספר NIF – שהוא תיק מיסים בפורטוגל. מספר NIF מאפשר לכל האזרחים

הפורטוגלים לבצע פעולות פיננסיות בפורטוגל, בין אם הם צריכים להגיש דוחות ולשלם מיסים בפורטוגל ובין אם לא.

איך מנצלים את הזכויות שבאזרחות הפורטוגלית?

כדי לממש את כל הזכויות שמגיעות לאזרחים הפורטוגלים, אפשר להתייעץ עם אנשי מקצוע מתאימים או לקרוא באתרי הממשלה והאיחוד האירופי.

העברת אזרחות לצאצאים – פניה אלינו והסכמה על שירות נפרד;

הגירה לפורטוגל – חברות/עורכי דין;

רכישות נדל"ן – חברות/עורכי דין/מתווכי נדל"ן;

הקמת עסקים – עורכי דין;

מענקי לימודים – מוסדות אקדמיה והאיחוד האירופי.

פרק ז' - אזרחות פורטוגלית, שאלות ותשובות

שאלה: מה זה אפוסטיל? האם לא צריך לאשרר את האפוסטיל בשגרירות פורטוגל?

תשובה: חותמת האפוסטיל נוצרה באמנת האג משנת 1961, כדי להקל על הציבור לאמת מסמכים מקוריים לצרכי שימוש בחוץ-לארץ. עד אז, כדי שמסמך ישראלי יהיה תקף גם מחוץ למדינה (למשל בפורטוגל), היה צורך להוציא את המסמך המקורי מהרשות המוסמכת (למשל משטרת ישראל או משרד הפנים), להחתים את המסמך במשרד החוץ הישראלי ולאחר מכן לבצע אשרור של המסמך בשגרירות פורטוגל בישראל. לאחר שנוצרה חותמת האפוסטיל, אין צורך באשרור מסמכים בשגרירות לאחר שבגבם יש חותמת אפוסטיל. יחד עם זאת, מדינות מסוימות לא הצטרפו לאמת האג 1961 ולכן מסמכים המגיעים מאותן מדינות עדיין נזקקים לאשרור בשגרירות פורטוגל באותה מדינה (למשל קנדה).

שאלה: האם חוק השבות הפורטוגלי יכול להתבטל?

תשובה: בניגוד לספרד (שם נחקקה הוראת שעה זמנית למספר שנים מוגבל), בפורטוגל החליטו לחוקק את חוק השבות כחוק קבוע. המשמעות היא שהחוק יישאר על כנו כל עוד לא יחליטו לבטלו באופן קבוע על ידי הפרלמנט הפורטוגלי. ביטול חוק הוא כמו חקיקת חוק חדש ולכן הסבירות לביטול החוק נמוכה מאוד. כמו כן, אין שום מידע או צפי לביטול החוק, ההפך! מאז חקיקת החוק חלו כמה הקלות משמעותיות כדי לגרום ליותר מבקשים להגיש בקשות אזרחות. אמנם בחודש אפריל 2020 הועלתה הצעת חוק על-פיה החוק היה צריך להשתנות באופן קיצוני שימנע כמעט לחלוטין את הגשת בקשות האזרחות, אך

הצעת חוק זו נדחתה בתאריך 15 ביולי 2020 והיא לא צפויה לשוב בנוסח דומה בעתיד הנראה לעין.

שאלה: האם רק יהודים יכולים להגיש בקשה לאזרחות לפי חוק השבות?

תשובה: לא. כל מי שיכול להראות שמוצאו ביהודי ספרד ופורטוגל המגורשים יכול להגיש בקשה לאזרחות. יחד עם זאת, מי שאינו יהודי צפוי להתקשות מאוד להראות רקע היסטורי, תרבותי ומנהגים מתאימים שהם דרישה משמעותית כדי לקבל את אישור הקהילה היהודית ואת האזרחות לבסוף, כמו גם קושי לקבל "רוח גבית" מהקהילה היהודית בפורטוגל לקבלת אישורם.

שאלה: לאיזה קהילה יהודית עדיף להגיש את הבקשה – ליסבון או פורטו?

תשובה: הדעות חלוקות בעניין זה. הקהילה היהודית בליסבון נחשבת מחמירה יותר מבחינת דרישותיה לעומת הקהילה היהודית בפורטו, ולכן רבים מאמינים שהאישורים המונפקים על-ידי ליסבון מהימנים יותר ויבטיחו את האזרחות. לעומת זאת, הקהילה היהודית בפורטו נחשבת יעילה, נגישה וזמינה יותר והעבודה מולה קלה בהרבה. מבחינת נתונים – הרוב המוחלט של המבקשים פונים דווקא לאישור הקהילה היהודית של פורטו.

שאלה: אם למבקש יש רקע משפחתי מתאים משני צדדיו – באיזה צד כדאי לבחור?

תשובה: אין צורך לבחור. כדאי לספק את שני הצדדים ביחד. ככל שהמבקש יספק יותר רקע מתאים על משפחתו משני הצדדים כך סיכוייו לסיכוייו לקבל את האזרחות גדלים. כמו כן מבחינת בני המשפחה המצטרפים באגרה מופחתת לקהילה היהודית ניתן יהיה לצרף את שני צדדי המשפחה.

שאלה: אם נולדתי בישראל לפני קום המדינה או לפני שנת 1950, איך אקבל תעודת לידה?

תשובה: מחלקת הגנזך (ארכיון) של רשות האוכלוסין בירושלים שומרת מסמכים פיזיים ודיגיטליים של תעודות לידה מקוריות, וניתן לבקש במקרים אלה העתק מקורי של תעודת הלידה בפנייה מיוחדת לגנזך.

שאלה: האם רשימת המסמכים שניתן לספק לקהילה היהודית היא רשימה סגורה?

תשובה: לא. כל מסמך שיכול לשכנע ולהוסיף מידע תומך לבקשה לקהילה היהודית הוא חשוב וכדאי לצרף אותו.

שאלה: שמות המשפחה שלי ושל משפחתי בדורות הקודמים לא מופיעים ב"רשימה" של השמות. האם אינני זכאי לאזרחות פורטוגלית?

תשובה: האגדה על "הרשימה" של שמות המשפחה המזכים באזרחות פורטוגלית, מקורה בחוק השבות הספרדי שבו פורסמה **רשימת עזר** חלקית של שמות משפחה שמזוהים עם צאצאי המגורשים מספרד ופורטוגל. ממשלת פורטוגל לעולם לא פרסמה שום רשימה מטעמה. בכל מקרה שהוא, גם בפורטוגל וגם בספרד שם משפחה בלבד איננו מספיק להוצאת אזרחות ונדרש להראות מסמכים ורקע היסטורי יותר מקיף ומשכנע. ניתן להשתמש באותה רשימה וברשימות נוספות, אך אם בכל זאת שמות המשפחה לא מופיעים ברשימות אלה – זה לא מונע את קבלת האזרחות.

שאלה: מה קורה אם לא מקבלים את האזרחות בסוף? האם יש החזר כספי?

תשובה: הרשויות בישראל ובפורטוגל לא נותנות שום החזר כספי במקרה של דחיית הבקשה לאזרחות או הבקשה לקהילה היהודית. גופים מסוימים שמעניקים שירות בתחום מבטיחים מנגוני החזר כספי במקרה של דחיית האזרחות או של הבקשה לקהילה היהודית, אך בפועל אין כמעט כל הגופים נותנים החזר רק על דחיית הבקשה לקהילה היהודית.

שאלה: באיזה שפה לדבר עם הרשויות בפורטוגל?

תשובה: עם הקהילות היהודיות בפורטוגל ניתן לדבר בעברית, אנגלית, פורטוגזית, ספרדית או צרפתית. עם שגרירות פורטוגל בישראל ובעולם ניתן לדבר פורטוגזית או אנגלית. עם ממשלת פורטוגל (מועצת הרישום המרכזית, משרד המשפטים וכולי) ניתן לדבר בפורטוגזית ובמקרים מסוימים גם אנגלית.

שאלה: האם לאחר הגשת הבקשה לממשלת פורטוגל עשויים להידרש לספק מסמכים/מידע נוספים?

תשובה: כן, בהחלט. לממשלת פורטוגל יש את הסמכות לדרוש מסמכים/חומרים/מידע נוסף ככל שהם מוצאים לנכון לפי שיקול דעתם. עם זאת, לרוב מדובר בתיקון מסמכים שהתגלתה בהם טעות או בתעודות יושר נוספות.

שאלה: האם אישור הקהילה היהודית מבטיח בוודאות שמבקש יקבל אזרחות פורטוגלית?

תשובה: לא. אישור הקהילה היהודית חשוב מאוד, אך ממשלת פורטוגל היא בעלת הסמכות העליונה והיא יכולה לערער על האישור במקרים המתאימים.

בנוסף, יש דרישות טכניות נוספות (כמו היעדר עבר פלילי חמור) שעשויים למנוע את קבלת האזרחות.

שאלה: איך אדע אם אני נחשב תושב במדינה מסוימת והאם אני נדרש להביא מאותה מדינה תעודת יושר?

תשובה: כלל האצבע הוא שאם אדם שהה תקופה ארוכה של מעל 3 חודשים באותה מדינה ברציפות הוא עשוי להידרש להביא תעודת יושר מקורית מאותה מדינה. יחד עם זאת, במקרים מסוימים (למשל טיול מקיף) ייתכן שגם שהות של מעל 3 חודשים ברציפות במדינה מסוימת לא תקים דרישה לתעודת יושר מאותה מדינה.

שאלה: נולדתי במדינה שאין לישראל איתה יחסים דיפלומטיים, איך אשיג תעודת לידה ותעודת יושר מאותה מדינה?

תשובה: זאת עשויה להיות בעיה שמונעת את קבלת האזרחות. יחד עם זאת, במקרים מסוימים ניתן לבקש הקלה ולהגיש תמצית מרשם אוכלוסין מישראל שכתוב בה מקום הלידה במקום תעודת לידה ולבקש לראות במסמך הזה תחליף לתעודת הלידה ולתעודת היושר.

שאלה: נולדתי מחוץ לישראל ועליתי לישראל בגיל קטן (מתחת ל-16), אינני אזרח של המדינה בה נולדתי. האם בכל זאת אצטרך להביא תעודת לידה ותעודת יושר מאותה מדינה?

תשובה: במסגרת תיק בקשת האזרחות חובה לצרף תעודת לידה מקורית (או תחליף לתעודת הלידה, אם מדובר במדינת אויב והתקבל אישור לספק תחליף). לגבי תעודת יושר ממדינת הלידה, נקבע בתקנות האזרחות הפורטוגליות כי אם

המבקש עזב את אותה המדינה לפני גיל 16 באופן קבוע והוא איננו אזרח של אותה מדינה, המבקש פטור מלהביא תעודת יושר מאותה מדינה.

שאלה: מה מכסת האזרחויות שהחליטה ממשלת פורטוגל?

תשובה: לעולם לא נקבעה שום מכסה. האזרחות פתוחה לכל זכאי.

שאלה: האם הפקידים במשרד המשפטים הפורטוגלי ובמועצת הרישום המרכזית הפורטוגלית יודעים אנגלית/ספרדית/צרפתית ולא ידרשו בכל זאת תרגום נוטריוני של המסמכים?

תשובה: במסגרת תקנות 51/2018 שהותקנו בחודש יולי 2018, נקבע **בשיתוף משרד המשפטים הפורטוגלי ומועצת הרישום המרכזית הפורטוגלית** כי תוסר דרישת החובה לתרגם לפורטוגזית מסמכים שהונפקו באנגלית/צרפתית/ספרדית. לכן, אין מקום לחשוש שמא בכל מקרה יידרש תרגום נוטריוני לפורטוגזית. יחד עם זאת, במקרים נדירים, עשויים הגופים בפורטוגל לבקש בכל זאת תרגום לפורטוגזית.

שאלה: באיזה קונסרבטוריה כדאי להגיש – פורטו או ליסבון?

תשובה: האפשרות להגיש בקשות אזרחות בקונסרבטוריה בפורטו נפתחה בחודש יוני 2018, ללא כל פרסום רשמי (פיילוט). כדי להגיש בקונסרבטוריה בפורטו נדרשת נוכחות פיזית של המבקש או של מיופה כוחו ולא ניתן להגיש בקשות בשליחות משפטית. בחודשים הראשונים לפתיחת ההגשה בקונסרבטוריה בפורטו תועדו זמנים מהירים מאוד של כשנה מיום ההגשה ועד לסיום, וזאת לאור מיעוט הבקשות שנוהלו בתחנה זו באותה עת. נכון להיום, חלק ניכר של הבקשות לאזרחות מוגשות בפורטו המטופלות על ידי מספר

מצומצם של פקידים. לכן חשוב לשקול זאת בעת ההגשה. לעומת זאת, מתחנת ליסבון מנותבות הבקשות בכל רחבי פורטוגל (החל מבקשות שהוגשו בחודש יולי 2018). הניתוב מתבצע החל מתאריך 15 באפריל 2019 ומקצר באופן משמעותי את זמני הטיפול בבקשות, למעט במקרים בהם הפקידים אינם מנוסים מספיק.

שאלה: אם הענקתי יפוי כח לעורך-דין לייצג אותי מול הרשויות בישראל או בפורטוגל, האם אני מנוע מלקבל מידע לגבי תהליך האזרחות שלי?

תשובה: לפי החוק בישראל ובפורטוגל, רק בעל העניין (מבקש האזרחות) או מיזפה כוחו (עורך-דין או אדם אחר) רשאים לקבל מידע ולבצע פעולות בתהליך ההתאזרחות בפורטוגל, ללא כל השפעה על יפוי הכח או על התהליך.

שאלה: ממתי אני נחשב אזרח פורטוגלי? האם מהמועד שבו אושרה אזרחותי או מהמועד בו נרשמה אזרחותי במרשם האוכלוסין הפורטוגלי?

תשובה: שאלה זו עמדה למבחן במהלך שנת 2019 ו-2020 בהן נוצר לעיתים פער משמעותי בין מועד אישור האזרחות לבין מועד רישום האזרחות במרשם האוכלוסין. שאלה זו הוכרעה לאחרונה כאשר בתיקון לחוק שאושר בפרלמנט בתאריך 23 ביולי 2020 נוסף סעיף מבהיר כי האזרחות הפורטוגלית מקבלת תוקף אך ורק עם רישום האזרח במרשם האוכלוסין הפורטוגלי.

האמור אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי פרטני.